De Levende Natuur 72 (8):169-171 (1969)

AUGUSTUS 1969 JAARGANG 72, AFL. 8

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

De Vuntus

J. T. DE SMIDT.

(Instituut voor Systematische Plantkunde, Utrecht)

De Vuntus is het plassen- en trekgatengebied ten noorden van Oud-Loosdrecht tot aan de provinciegrens Utrecht-Noordholland, die hier gevormd wordt door de Kromme Rade (rade of rading = grens).

Sinds in het Atlanticum de kustlijn is verplaatst van de westrand van het Gooi naar de huidige duinkust heeft ononderbroken veenvorming plaats gehad in het Vechtplassengebied. In de Middeleeuwen begon men hier veen te baggeren voor turf, hetgeen op grote schaal eeuwen lang is doorgegaan voor de brandstofvoorziening van de steden Amsterdam en Utrecht. Het veen werd in stroken uitgebaggerd en op de naastliggende legakkers gedroogd en tot turven gestoken. Bij doorgaande vervening bleven tenslotte slechts zeer smalle legakkers over die niet bestand waren tegen de golfslag, waardoor tenslotte grote plassen zijn ontstaan. Trekgaten met intacte legakkers zijn nog in stand gebleven aan de lijzijde bij Breukelen en langs de rand van het Gooi van Achttienhoven via Westbroek, Nieuw-Loosdrecht, de Vuntus, het Hol en Kortenhoef tot Ankeveen en het Naardermeer.

Het veen in de Vuntus is aan de westzijde 2 meter dik en wigt naar het oosten uit tegen het zand van het Gooi. Er bevinden zich enkele dekzandruggen onder het veen, waardoor het zand plaatselijk dicht aan de oppervlakte komt. Het wegslaan van de legakkers

De Levende Natuur 72 (8):169-171 (1969)

is op vele plaatsen gestopt tegen een dergelijke zandrug. Vooral ten zuiden van Oud-Loosdrecht is dit duidelijk het geval.

Het water is voor een belangrijk deel afkomstig uit het Gooi en wordt ondergronds aangevoerd door het dekzand. Het Gooi heeft geen bovengrondse waterafvoer via beken, maar het regenwater zakt weg en voor zover het niet wordt opgepompt voor de drinkwatervoorziening vloeit het door diepere zandlagen af naar de lager gelegen randgebieden waar het als kwel aan de dag treedt. Dit water is betrekkelijk voedselarm, wat begrijpelijk is gezien de weg die het heeft afgelegd door het Gooise zand. Het milieu in het oosten van de Vuntus is hierdoor mesotroof. Aan de westzijde is het tamelijk eutroof door de verbinding met het open water van de Vechtplassen. In de laatste jaren neemt de eutrofiëring sterk toe door het binnendringen van Vechtwater, dat in hoge mate vervuild is. De microörganismen reageren hier het eerst op, wat bv. blijkt uit de achteruitgang van de Desmidiaceeën-flora. Soorten van de eutrofe milieus in het westelijk deel zijn bv. Harig wilgeroosje *(Epilobium hirsutum),* Wolfspoot *(Lycopus europaeus),* Gele lis *(Iris pseudacorus),* Kleine lisdodde *(Typha angustifolia),* Grote egelskop *(Sparganium erectum)* en Liesgras *(Glyceria maxima).* Voor het mesotrofe milieu van het oostelijk deel zijn karakteristiek Waterdrieblad *(Menyanthes trifoliata),* Wateraardbei *(Comarum palustre),* Padderus *(Juncus subnodulosus)* en Snavelzegge *(Carex rostrata).*

In de uitgeveende gaten zet de verlanding opnieuw in, waardoor na verloop van tijd broekbos ontstaat waar zich open water bevond. De wijze waarop de verlanding verloopt, hangt in dit gebied in hoofdzaak van drie factoren af, de trofie-graad van het water, de diepte van het water en de golfslag. De eerste twee factoren zijn hier moeilijk te scheiden, daar het voedselarme gebied aan de oostrand ligt, juist daar waar het zand zich slechts enkele decimeters diep bevindt. In diep water met flinke golfslag is de verlanding het moeilijkst. Deze zet in met Mattenbies *(Scirpus lacustris)* en Riet *(Phragmites communis)* op plaatsen die niet dieper zijn dan 1 à 2 meter. Op min of meer beschutte plaatsen vestigt zich eerst een vegetatie van Gekruld en Drijvend fonteinkruid *(Potamogeton crispus* en *P. natans),* Waterlelie *(Nymphaea alba)* en Gele plomp *(Nuphar luteum).* In de luwte van elzenbosjes, dus meestal aan de westzijde van plassen en trekgaten, wordt dit gezelschap opgevolgd door een dichte, half drijvende half ondergedoken vegetatie van Krabbescheer *(Stratiotes aloides).* Daarin vestigen zich al spoedig drijftillen van Waterscheerling *(Cicuta virosa),* Waterzuring *(Rumex hydrolapathum)* en Cyperzegge *(Carex pseudocyperus).* Wanneer deze zich aaneenvoegen, vestigen zich Pluimzegge *(Carex paniculata),* Moerasandoorn *(Stachys palustris),* Grote boterbloem *(Ranunculus lingua)* en Moerasvaren *(Dryopteris thelypteris),* en spoedig daarna Zwarte els *(Alnus glutinosa).* Op deze wijze ontstaat in korte tijd een drijvend elzenbroek, dat vrijwel onbegaanbaar is, daar zelfs de stronken onder de voeten wegzinken. Onder bepaalde omstandigheden, bv. als het veen minder diep is uitgebaggerd of als de zandbodem minder diep zit, kan zich uit het krabbescheerveld via drijftillen een zeggenvegetatie ontwikkelen, bestaande uit Oeverzegge *(Carex riparia),* Moeraszegge *(Carex acutiformis),* Scherpe zegge *(Carex acuta)* en Holpijp *(Equisetum fluviatile),* die wordt opgevolgd door een rietland met Riet, Moerasvaren, Grote boterbloem en Grote lisdodde *(Typha latifolia).* Door rietsnijden kan dit lange tijd in stand worden gehouden. Langzamerhand hoogt zich de bodem echter op en wordt het milieu geschikt voor

De Levende Natuur 72 (8):169-171 (1969)

veenmos-soorten. Blijft het rietsnijden achterwege dan ontwikkelt zich spoedig een elzenbroek of uit het *Sphagnum*-stadium een wilgenbroek met berken.

Langs de oostrand, in ondiep mesotroof water, zet de verlanding in met kranswieren *(Chara),* opgevolgd door Waterlelie en daarna Padderus en Snavelzegge. In het volgend stadium treden vooral Waterdrieblad en Draadzegge *(Carex lasiocarpa)* op, waaruit zich een zeer soortenrijk gezelschap ontwikkelt met Ronde zegge *(Carex diandra),* Veenpluis *(Eriophorum angustifolium),* Moeraszoutgras *(Triglochin palustris),* Moeraskartelblad *(Pedicularis palustris),* Pijpestrootje *(Molinia caerulea),* Spaanse ruiter *(Cirsium dissectum),* Breedbladige orchis *(Dactylorchis majalis)* en Pluimstruisriet *(Calamagrostis canescens).* Ook dit gezelschap wordt in stand gehouden door maaien of door matige beweiding. Als dit achterwege blijft gaat het ook over in elzen- of wilgenbroek. Bij storende invloeden als uitdroging of afbranden ontstaat een soortenarme homogene facies van Pluimstruisriet.

Kleine zoogdieren in een Texels binnenduingebied

VINCENT VAN LAAR.

Op Texel komen zeven soorten kleine zoogdieren voor: de Waterspitsmuis, *Neomys fodiens* (Pennant), de Noordse woelmuis, *Microtus oeconomus* (Pallas), de Bosmuis, *Apodemus sylvaticus* (L.), de Bruine rat, *Rattus norvegicus* (Berkenhout), de Huismuis, *Mus musculus* L., misschien nog de Zwarte rat, *Rattus rattus* (L.), en sedert tenminste tien jaren de Dwergmuis, *Micromys minutus* (Pallas). De Veldmuis, *Microtus arvalis* (Pallas), is in 1966 in ransuilbraakballen, afkomstig uit het oostelijk gedeelte van de Staatsbossen, aangetroffen (2), hetgeen echter geen voldoende bewijs is voor de aanwezigheid van deze soort op Texel. Zeker is dat de Veldmuis voordien nimmer op het eiland is gevonden.

Ten opzichte van het naburige Noordhollandse vasteland, het vroegere eiland Wieringen en de overige Waddeneilanden bezit Texel met deze soortencombinatie een sterk afwijkende zoogdierfauna. De Waterspitsmuis is niet zeldzaam op het vasteland, maar ontbrak op het eiland Wieringen en is van de andere Waddeneilanden evenmin bekend. Voor de Noordse woelmuis geldt hetzelfde, alleen moet worden opgemerkt dat deze soort op het Noordhollandse vasteland uitsluitend voorkomt in het laagveengebied (1). Hier staat tegenover, dat soorten als de Dwergspitsmuis, *Sorex minutus* L., de Bosspitsmuis, *Sorex araneus* L., de Huisspitsmuis, *Crocidura russula* (Hermann), de Rosse woelmuis, *Clethrionomys glareolus* (Schreber), de Woelrat, *Arvicola terrestris* (L.), en de Veldmuis, die alle op het vasteland en voor een deel ook op de naburige eilanden algemeen tot minder algemeen verspreid zijn, op Texel ontbreken.

Over de wijze(n) waarop de merkwaardige soortensamenstelling op Texel kan zijn ontstaan, is o.a. in dit tijdschrift reeds eerder een en ander gezegd (8, 10, 17), hier willen wij ons voornamelijk bezig houden met een